

ressò mont-roigenc

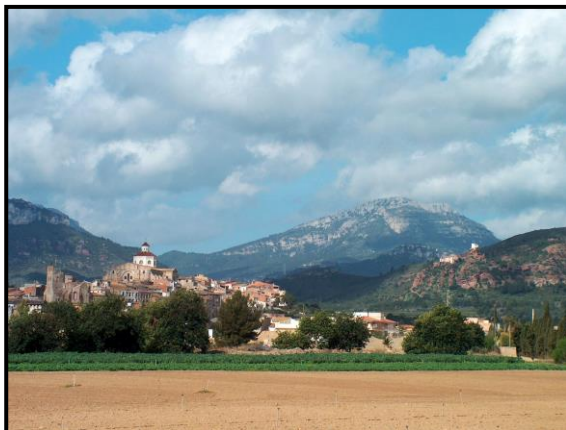
LA NISSAGA DELS ROM (4): ELS ROM DE CAL NACRA DE MONT-ROIG

Martí Rom
www.martirom.cat

22-10-2021

ELS ROM A MONT-ROIG

Cercant informacions dels Rom de Mont-roig no n'he trobat cap de mitjans del segle XVIII. En el text “Apunts d'antroponímia masculina de Mont-roig del Camp, segons un cadastre de l'any 1755” de Ferran Jové Hortonedá¹, no n'hi ha cap de Rom entre els 266 caps de casa d'aleshores (que determinen 114 cognoms diferents). També rellegint el llibre “Història de Mont-roig”, de Francesc Riba i Mestre, que arriba pràcticament fins al 1818, després de la “Guerra del Francès”, no he trobat esmentat cap Rom. Tampoc n'he trobat cap entre els 50 mont-roigencs, suposadament les persones més representatives del poble, que els francesos es van endur com a hostatges aquell trist dia 13 de juny de 1811, diada de Corpus.

Anteriorment havíem vist que el moliner mallorquí Bartomeu Rom Ramis s'havia casat el 1720 a Vilanova d'Escornalbou i que uns anys abans (no sabem quants) residia a Mont-roig. En el text “Toponímia de Vilanova d'Escornalbou i el seu terme municipal”² de Carles Maristany Tió³ s'esmenta que hi ha constància dels Rom a Vilanova des del 1778. Tot fa suposar que, a inicis del segle XVIII, no hi havia cap Rom ni a Mont-roig ni a Vilanova d'Escornalbou i que, possiblement, els que hi ha hagut

posteriorment deuen descendir dels germans moliners mallorquins Bartomeu i Llorenç Rom Ramis⁴.

El molt valuós llibre de Ferran Jové Hortonedá⁵ ens concreta els Rom de Mont-roig. Cal Rom: “*Ens han anomenat quatre cases d'aquest nom: una al carrer d'Amunt, al costat de migdia, fent veïnatge amb cal Cap de Sant; una altra al carrer Verge de la Roca, al costat de ca la Rafela Neta; una tercera al carrer de l'Hospital, tocant a cal Rodons,*

¹ “**Ressò mont-roigenc**” núm. 58 (2n trimestre 1996), pàg. 19.

² Publicat al volum “Treballs de la Secció de Filologia i Història Literària- III” de l'Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV (Diputació de Tarragona, 1982).

³ Pàg. 175.

⁴ Anteriorment, vèiem en el llibre “Tarragona: una passejada pel terme, una retrobada amb la gent. Onomàstica tarragonina amb anotacions multidisciplinàries” que esmentava “la viuda Rom” el 1553.

⁵ “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” de Ferran Jové Hortonedá (Ajuntament de Mont-roig del Camp, 1999), pàg. 438.

fent veïnatge pels darreres amb la Murada i una altra a l'avinguda de Reus, a la vora de cal Dominguet de la Cabrera”.

Carrer d'Amunt núm. 9

Carrer de la Mare de Déu de la Roca núm. 8

Per la recerca que he pogut fer, consultant els diferents censos electorals de finals del segle XIX i inicis del XX, crec que els Rom del carrer d'Amunt que fan “veïnatge amb cal Cap de Sant”, deu ser el Miquel Joaquim Rom Savall que vivia al carrer “Arriba núm. 9”⁶. També tenim Gertrudis Rom Savall que vivia a “Arriba núm. 42”⁷. I Dolors Rom Savall a “Arriba núm. 58”⁸. Veurem que Rom Savall són alguns avantpassats dels Rom de cal Nacra; el Miquel Joaquim Rom Savall era l'avi del Benet Rom Aguiló.

Del carrer Verge de la Roca, dita la Coma (ja documentada al s. XV), tenim aquell mateix Miquel Joaquim Rom Savall (del carrer d'Amunt núm. 9 i avi del Benet Rom Aguiló), el que deuria ser el seu germà Ramon Rom Savall i Ramon Rom Vidiella (el pare d'aquests). Tots consten al carrer “Coma núm. 8” en el cens electoral de 1894. Tenien respectivament 25, 31 i 68 anys, per la qual cosa deurien néixer cap al 1868, 1863 i 1826.

Del carrer de l'Hospital he trobat Antoni Rom Duran, a “Hospital y Pica núm. 19” (cens electoral del 1891)⁹. Aquest fuster de Mont-roig era fill de Ramon Rom Nolla i Maria Duran Aragonès. Seguint la línia directa dels ascendents del pare tenim: Josep Rom Bargalló, Josep Rom Toda i el moliner mallorquí Bartomeu Rom Ramis.

Ferran Jové també cita uns Rom de “l'avinguda de Reus, a la vora de cal Dominguet de la Cabrera”¹⁰. Aquests seran els Roms comerciants. Els veurem en un capítol posterior.

⁶ Hi consta en el Cens electoral de 1904. Diu que té 35 anys (deuria néixer el 1869), és propietari i vivia al carrer “Arriba” núm. 9. Cal Cap de Sant era cal Guasch, al número 13.

⁷ Hi consta en el cens electoral de 1925. Diu que té 67 anys (deuria néixer el 1858) i vivia al carrer “Arriba” núm. 42.

⁸ Hi consta en el cens electoral de 1925. Diu que té 68 anys (deuria néixer el 1857) i vivia al carrer “Arriba” núm. 58.

⁹ No hi consta l'edat.

¹⁰ És la casa anterior. Avinguda de Reus núm. 3.

Quants Rom hi ha actualment a Catalunya? Havíem vist que segons l'I.N.E. (Instituto Nacional de Estadística)¹¹ hi havia a Espanya 231 persones que el duïen en el primer cognom i 157 en el segon. En total són 388 persones. També veïem que la primera província en nombre de Rom era Tarragona amb 101 del primer cognom i 71 del segon, total 172, després hi havia Barcelona (37 / 37 / 74) i Girona (19 / 22 / 41). A la resta d'Espanya n'hi havia a Alacant, València, Múrcia i Lleó. Recordarem que solament hi sortien les províncies amb més de 5 persones. De les 388 persones que hi ha a Espanya, 287 són de Catalunya, 157 de primer cognom i 130 del segon.

També tenim informació de l'IDESCAT, dades del 2021, referida a Catalunya¹². Sabem que hi ha 156 persones que tenen Rom de primer cognom i 107 de segon. Segons l'I.N.E. (Instituto Nacional de Estadística), dades del 2019, a Catalunya n'hi havia 157 de primer i 130 de segon cognom. Del 2019 al 2021, de primer cognom hi ha gairebé els mateixos (157 / 156), però varia de segon (130 / 107).

Continuant amb les informacions de l'IDESCAT sabem que, a la província de Tarragona n'hi ha 100 de primer cognom i 66 de segon, a Barcelona: 37 i 32, i a Girona: 19 i 9¹³. Per comarques: Baix Camp 94 i 64, Alt Empordà 18 i 7, Barcelonès 13 i 13, Maresme 10 i 7, Baix Llobregat 6 i 4 i Vallès Oriental 4 i 0.

Aquestes dades confirmen que la majoria de Rom resideixen al Baix Camp, són 94 de primer cognom i 64 de segon, d'un total (a la demarcació de Tarragona) de 100 i 66. Sols n'hi ha 6 i 2 a d'altres comarques.

ELS ROM DE CAL NACRA DE MONT-ROIG¹⁴

Anteriorment he comentat que el meu avi Francesc "Cisquet" Rom Serra, deia que la nostra branca de Rom fusters, que hem vist que venien de Vilanova d'Escornalbou, estava emparentada amb els Rom de cal Nacra, doncs quan de petit es trobava pel carrer alguna dona gran de cal Nacra, li deien que era una tia seva. Lògicament, doncs, aquests també deuen provenir de Vilanova.

Aquesta branca mont-rogenca se la coneix com de cal Benito Nacra. He trobat diversos Benet / Benito en la descendència del moliner mallorquí Bartomeu Rom Ramis. Per exemple: Benet Rom Nolla¹⁵ (que deuria néixer cap al 1820) i Benet Rom Tegell¹⁶ (que deuria néixer cap al 1825). També hi ha un altre Benet Rom Tegell¹⁷, que va néixer el 1816¹⁸, i Benet Rom Castells¹⁹, que va néixer el 1870. Com veiem, molts Benet. Segons em comenta Ferran Rom Clariana, en el cas de Benito Rom Josa, el més probable és que

¹¹ Dades del padró del 2019.

¹² <http://www.idescat.cat/cognoms/?lang=es>

¹³ Lleida no hi surt. Quan n'hi ha menys de 4 (ja sigui per província o comarca) no se n'informa.

¹⁴ L'arbre dels Rom de cal Nacra de Ferran Rom Clariana.

¹⁵ Fill de Josep Rom Bargalló i Maria Nolla Anguera.

¹⁶ Fill de Josep Rom Nolla i Maria Tegell Nolla.

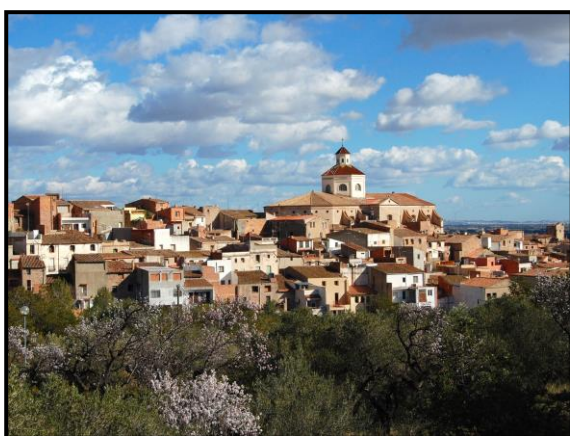
¹⁷ Fill de Joan Rom Nolla i Gertrudis Tegell Nolla.

¹⁸ Casualment el mateix nom i els dos cognoms. Això es perquè (dèiem que) dos germans, Josep Rom Nolla i Joan Rom Nolla es van casar amb dues germanes, Maria Tegell Nolla i Gertrudis Tegell Nolla.

¹⁹ Fill de Pau Rom Munté i Teresa Castells Bargalló. El seu pare era fill de Joan Rom Nolla i la mont-rogenca Lúcia Munté Cugat.

l'anomenessin així perquè s'ho deia el seu avi matern, Benito Josa Massó (1839). Potser és el més probable.

D'on deu venir el sobrenom de “Nacra”? És un d'aquells renoms antics i que ara no coneixem el seu origen²⁰. M'explica el Ferran Rom Clariana que a la família hi ha dues versions: la primera que ve dels botons de nacra i l'altra del mol·lusc del mateix nom. Un misteri. “Com a dada anecdòtica, vull citar una informació de la Revista de Cambrils, de l'agost de 1996. A la secció Foto històrica hi tenim una fotografia del 1947 amb el títol Pescar Nacras. Diu: “El grup de joves cambrilencs... van sortir amb un bot a rem del port per anar a pescar nacres, un mol·lusc de considerables dimensions, a una platja de Mont-roig...”. Hi veiem sis cambrilencs, més una parella de la Guàrdia Civil, un a cada costat, com escortant-los. Recordarem que tota la franja costanera de Mont-roig era vigilada per la Guàrdia Civil de la caserna de Cambrils...”²¹. Així doncs, la platja de Mont-roig deuria ser coneguda per les seves nacres.

Començant per l'ascendent dels Rom de cal Nacra més llunyà enregistrat a l'arbre que ha confeccionat el Ferran Rom Clariana, trobem que un Rom (que deuria néixer cap al 1800) es va casar amb una Vidiella i varen tenir Ramon Rom Vidiella i també Josep Joaquim Rom Vidiella. Aquest darrer, veurem que serà l'inici d'una branca paral·lela a la dels Rom de cal Nacra que anomenaré els Rom del carrer de Sant Antoni, que detallaré en el següent capítol.

Però, com veurem en un capítol posterior, l'inici conegut de la branca dels Rom comerciants és també un Rom (Joan Rom Bargalló, que va néixer el 1773) i que es va casar amb una Vidiella (Rosa Vidiella Martí) i varen tenir un únic fill: Josep Rom Vidiella.

Tot un embolic. Els pares esmentats d'aquestes dues branques (els Rom de cal Nacra i els Rom comerciants) tenen el mateix nom i cognom i hi ha un fill dels primers dit Josep Joaquim Rom Vidiella i un altre dels segons dit Josep Rom Vidiella.

He trobat diverses informacions sobre un Joan Rom casat amb Rosa Vidiella. Hi ha un protocol del 1850 d'un notari de Reus que esmenta Josep Rom Vidiella, fill del matrimoni de Joan Rom i Rosa Vidiella²². També trobem un Josep Rom Vidiella

²⁰ Ferran Jové Hortonedà, en el llibre “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” (Ajuntament de Mont-roig del Camp, 1999), pàg. 352, esmenta un “Joseph Bargalló dit Nacra Pages de la vila de Monroig” en un document del 15-02-1766.

²¹ Del text “Platges de Mont-roig (2): pescadors, almadraves i naufragis”²¹ de Martí Rom, que es va publicar al web de “**Ressò mont-roigenc**” el 15-2-2018. També està reproduït en el llibre “Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 27.

²² “El protocol de 1850 del notari de Reus Francesc Sostres i Soler i del seu connotari Magí Sostres i Torra, naturals de Calaf”, volum II, edició a cura d'Isabel Companys i Farrerons. Publicat per la Fundació Noguera (2009), pàg. 700.

regidor de l'Ajuntament de Mont-roig el 1855²³. Penso que aquests esmentats deuen ser aquell Josep Rom Vidiella dels Rom comerciants.

En el document del 9 de maig de 1898, que certifica les propietats que té Antonio Ferratges Mesa, primer marquès de Mont-roig, quan és nomenat senador vitalici, trobem una Rosa Vidiella, en la descripció de la finca del Mas d'en Ferratges (després Mas Miró): *“una pieza de tierra campa, viña con algarrobos, olivos y almendros, de cabida 44 jornales del país... de la partida de Las Poblas... linda... por el Norte con tierras de Rosa Vidiella, viuda de Juan Rom... y con el camino de Prattedip”*²⁴.

No he aconseguit establir la relació exacta del parentiu de la branca dels Roms fusters i la dels Rom de cal Nacra, ni la connexió amb la branca dels Rom de Vilanova d'Escornalbou. Esbrinant les possibilitats existents, potser aquell (Joan?) Rom inici de la branca dels Rom de cal Nacra podria ser Joan Rom Anglada. És una hipòtesi. Sabem que aquest va néixer el 1805; per la data podria encaixar. Segon les informacions publicades en el primer capítol, sabem que els pares de Joan Rom Anglada eren Mateu Rom Pomés i Gertrudis Anglada, i els pares del primer eren Llorenç Rom Toda i Teresa Pomés. El seu avi era el moliner mallorquí Bartomeu Rom Ramis.

Una altra hipòtesi, proposada pel Ferran Rom Clariana, possiblement més versemblant, del parentiu entre els Rom Fusters i els Rom de cal Nacra és que vingués de la relació entre Pere Rom Bondia, el meu besavi, i Antònia Rom Miralles, casada en segones núpcies amb el besavi del Ferran Rom Clariana, Miquel Joaquim Rom Savall. Aquests Pere Rom Bondia²⁵ i Antònia Rom Miralles²⁶ eren fills de cosins. Tenien els besavis comuns: Josep Rom Bargalló i Raimunda Nolla Torner. Josep Rom Bargalló era fill de Josep Rom Toda i nét del moliner mallorquí Bartomeu Rom Ramis.

En qualsevol cas, el primer conegut (per ara) d'aquesta branca és Ramon Rom Vidiella, que també deuria procedir de Vilanova d'Escornalbou.

Per les informacions aportades per Ferran Rom Clariana, sabem que el primer conegut de la branca dels Rom de cal Nacra és Ramon Rom Vidiella. Segons el cens electoral de 1894 tenia 68 anys (deuria néixer cap al 1826), era propietari i vivia a la Coma núm. 8. A hores d'ara, aquesta branca és l'única que continua vivint a Mont-roig.

Ramon Rom Vidiella surt esmentat com elector en els anys 1877, 1879, 1880 i 1882. La seva “quota” (l'expressió de la seva capacitat econòmica) era de 54,17 pessetes. En aquell temps sols votaven els homes majors de vint-i-cinc anys (era la majoria d'edat) i que podien justificar una quota anual mínima de 25 pessetes de contribució territorial o bé 50 d'industrial²⁷. Això feia que, a Espanya, solament podien votar uns 800.000 homes d'un total d'uns disset milions d'habitants (escassament un 5 %). A Tarragona, sols eren uns 15.000 homes. El 1853 Mont-roig tenia 2.680 habitants, i només hi constaven 47 homes en el cens electoral de 1857, 114 el 1865, i 395 el 1889. Aquest

²³ “Notícies històriques de Mont-roig del Camp” de Baptista Nogués (“Quaderns de la Pixerota”, 2017), a la pàg. 90.

²⁴ Text “El marquès de Mont-roig: a la recerca d'una ombra” del llibre “Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 134.

²⁵ Els seus ascendents són: Carles Rom Munté / Joan Rom Nolla / Josep Rom Bargalló.

²⁶ Els seus ascendents són: Antoni Rom Duran / Ramon Rom Nolla / Josep Rom Bargalló.

²⁷ Per exemple, el quintar de verema es pagava a 37'5 rals, el 1886 (4 rals eren 1 pesseta).

tipus d'eleccions se'l coneix com "sufragi censatari". A més, el percentatge d'abstenció era prou alt, entre el 30 i el 40 %. Conclusió: el poder polític estava en mans d'unes poques persones.

Ramon Rom Vidiella deuria tenir tres germans: Teresa, Josep Joaquim i Joan Rom Vidiella.

Teresa Rom Vidiella es va casar amb Josep Aragonès Caballé²⁸ i van tenir tres filles: Teresa, Dolors i Concepció Aragonès Rom. Aquesta, es va casar amb Lluís Arnalich Tremul (1859-1907).

Josep Joaquim Rom Vidiella, segons el cens electoral de 1894 tenia 52 anys (deuria néixer cap al 1842) i vivia al carrer de Sant Antoni núm. 14. Els seus descendents serien la branca dels Rom del carrer de Sant Antoni; els descriurem en el següent capítol.

El darrer dels germans era Joan Rom Vidiella. Aquest ha estat una absoluta sorpresa. És un gran desconegut. Posteriorment, veurem que fou una persona rellevant, un mont-rogenic que va viure a Filipines. També havia trobat una persona amb aquest nom i cognoms. No sabia si corresponia a la branca dels Rom de cal Nacra o als Rom comerciants. Com acabem de veure, en la primera, hi havia un Ramon Rom Vidiella (nascut el 1826) i en la segona un Josep Rom Vidiella (nascut cap al 1803); és a dir, gairebé coetanis. En Joaquim Boronat Rom, descendent de la segona branca, en assegurar-me que aquell ascendent seu era fill únic, lògicament els altres Rom Vidiella, de la mateixa època, deuriem ser dels Rom de cal Nacra.

Sabem que aquest desconegut Joan Rom Vidiella²⁹ va néixer el 1819 i que havia estudiat a la "Escuela de la Junta de Comercio" de Barcelona. "*Cursó y aprobó el 1er año de matemáticas entre 1842 y 1843, y el 2º... el 1843-1844, obteniendo la calificación de sobresaliente en primer grado...*"³⁰. Aquest text "La comisión de arquitectura..." ens explica que va aprendre sota el mestratge de Josep Fontserè Domènech³¹ i durant dos anys va col·laborar en els seus projectes. El 25 de maig de 1845 va obtenir el títol d'arquitecte que aleshores atorgava la Real Academia de San Fernando de Madrid. També coneixem el seu projecte de final de carrera: "*Habiendo hecho para la prueba de pensado un proyecto de Museo dedicado a la enseñanza de las ciencias..., la de repente consistió en una magnífica entrada de Jardín Público, con dos alas de galerías en arcos donde habrá sus bancos para descanso y para cubrirse de alguna lluvia, colocando dos estancias para guardas. Planta, alzado y un corte...*"³².

²⁸ Internet: <https://gw.geneanet.org/arnalichmontiel?n=rom+vidiella&oc=&p=teresa>.

²⁹ Per elaborar les informacions sobre aquest mont-rogenic m'han estat de gran ajuda algunes aportacions de Ferran Rom Clariana.

³⁰ Text "La comisión de arquitectura en la Real Academia de San Fernando: los expedientes de Ultramar y de otros territorios en la Real Academia de San Fernando (II)" de Silvia Arbaiza Blanco-Soler, en el volum "Boletín. Real Academia de Bellas Artes de San Fernando", primer y segundo semestres de 2011 (números 112-113), a la pàg. 17.

³¹ Josep Fontserè Domènech havia nascut a Vinyols i els Arcs el 1798. Fou un important arquitecte a Barcelona, on va tenir el càrrec d'arquitecte municipal. El seu fill, Josep Fontserè Mestre, també arquitecte, fou l'autor, entre d'altres, del Parc de Samà (Cambrils), el Parc de la Ciutadella i el Mercat del Born (Barcelona).

³² El títol de la tesi "Haciendo el jardín de las delicias. Ficción y realidad en relación a los ámbitos de recreo público decimonónicos" d'Eva J. Rodríguez Romero (Departamento historia de arte / c.e.h.) i José Manuel Prieto González (Departamento historia de la ciencia / c.e.h.). Archivo Español de Arte (octubre-diciembre 1997), pàg. 410.

El 1846 el trobem nomenat com arquitecte per exercir a Tortosa³³. En el “Diario oficial de avisos de Madrid”, de l’11 de març de 1857, hi ha un anunci seu dient que obre oficina a Madrid: “*TALLER Y OFICINAS DE ARQUITECTURA. Agencia especial facultativa bajo la dirección del arquitecto catalán don Juan Rom... nuevamente establecido en esta corte...*”³⁴. A l’any següent tenim, al diari “El Clamor Popular”, del 20 de novembre de 1858, que Joan Rom Vidiella presenta al ministre de Foment un projecte de reforma de la famosa Puerta del Sol de Madrid³⁵. Tres dies després, el diari “La Discusión”, del 23 de novembre, valorava molt positivament aquest projecte remarcant que estalviava diner públic respecte d’altres. Degut a les lleis de desamortització de Mendizábal, que consistia en l’expropiació forçosa de terres i béns de l’Església i altres ordes religioses per posar-les en el mercat immobiliari de l’època, durant 1836-1837, es van enderrocar varis convents que hi havia en aquella zona. Això va comportar que calia fer una nova urbanització. Finalment, el projecte guanyador, que es va realitzar entre 1858 i 1862, el van dur a terme Lucio del Valle, Juan Rivera i José Morer.

El 1859, Joan Rom Vidiella va participar en el concurs del projecte del manicomi de Saragossa. María José Navarro Bometón en la seva tesi final de carrera³⁶ explica que “*lo que se pretendía a mediados del siglo XIX con la idea de construir un establecimiento de nueva planta era equiparar a España con las naciones europeas más avanzadas y dotar, también en este aspecto, del decoro necesario...*”. Diu que els arquitectes van disposar de noranta dies per lliurar el seu projecte; a continuació, aquests serien valorats per la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando i la decisió final era del Ministerio de Gobernación. Es varen presentar vuit propostes, de les quals la autora valora la que va guanyar i la que va quedar segona. Aquesta era “*del tarraconense Juan Ron y Bibiella (o Rom y Vidiella en otras fuentes), cuyo trabajo concursó bajo el lema La verdad del Programa...*”. Constava de “*memoria y siete planos papel tela, encuadernados, formato libro apaisado*”. Afegeix que “*reclamó años más tarde su devolución junto con una*

A l’adreça d’Internet: <https://www.academiacolectores.com/dibujos/inventario.php?id=A-0065>

Hi ha els plànols de: “Planta de museo dedicado a la enseñanza de las ciencias más elevadas”, “Alzado de la fachada principal y sección AB de museo dedicado a la enseñanza de las ciencias más elevadas” i “Alzado de la fachada lateral y sección CD de museo dedicado a la enseñanza de las ciencias más elevadas”.

³³ “Boletín enciclopédico de Nobles Artes (redactado por una reunión de arquitectos) núm. 7, de l’1 de juliol de 1846, pàg. 110.

³⁴ Continua: “*OBGETO DE LA OFICINA. Instruir y gestionar expedientes de autorización de obras y para su demolición... facilitar en los negocios de compras, ventas y permutas de fincas rústicas y urbanas... ausiliar en negocios judiciales y de interés hipotecario con los conocimientos de su profesión... Pasar a domicilio a consultar, de diez a cinco de la tarde, en la plaza de Santa Bárbara, núm. 5, pral junto al Saladero, lugar de dicha oficina. En el espresado local se pondrá de manifiesto un modelo de escalera de madera perfeccionado, sistema enteramente nuevo de curvas y ensamblajes. aplicable a cualquier figura geométrica*”. Aquest local estava en una zona cèntrica de Madrid, al costat de la plaça d’Alonso Martínez.

³⁵ “*Anoche presentó al señor ministro de Fomento el señor don Juan Rom, ilustrado arquitecto de la Academia de San Fernando, su proyecto de reforma y mejora de la obra de la Puerta del Sol... Se regulariza la figura de los solares, dando nueva dirección a las calles de Preciados y del Carmen, y quitando a esta última el arco que la cierra en el proyecto que conoce el público... En el proyecto del señor Rom, va embebido el de dos fachadas de las cuatro que forman la manzana entre la calle Preciados y la del Carmen en la Puerta del Sol. Estas fichadas son de un tipo bellissimo y enteramente nuevo...*”.

³⁶ Tesi doctoral “De hospitales para el alma a dispositivos de poder: arquitectura en las Instituciones psiquiátricas aragonesas (1809-1939)” de María José Navarro Bometón (2015).

indemnización a la Dirección General de Obras Públicas, aduciendo que era el único que merecía el premio por ser el que mejor se ajustaba a las directrices del Concurso”.

Després d'aquest projecte, Joan Rom Vidiella es va presentar a la plaça d'arquitecte d'Hisenda a Manila, les Filipines. “*El anuncio de la plaza salió publicado en la Gaceta del 31 de enero de 1860, especificándose la datación anual de 2.000 pesos y el abono de 12 pesos mensuales más para quien la obtuviese, a fin de que pudiera pagar a un delineante... Tan sólo optó al concurso Juan Rom y Vidiella (Montroig, Tarragona, 1819), arquitecto que se sometió a los ejercicios de rigor y a quien el tribunal halló con mérito para cubrir la plaza el 23 de abril de 1860. Sería nombrado para cubrir la vacante en la junta general del domingo 6 de mayo, siéndolo definitivamente por la Academia en la junta general del domingo 10 de junio...*”³⁷. “La Correspondencia de España”, del 13 de juliol de 1860 comentant aquesta notícia deia: : “*El Sr. Rom, joven tan ilustrado como laborioso, ha salido ya para Filipinas*”.

Com es deuria anar a Filipines? Quan durava el trajecte? En la dècada de 1830 hi havia unes fragates que sortien de Cadis i anaven fins el sud d'Àfrica per encaminar-se cap l'extrem Orient i Manila³⁸. En el període de 1844 a 1869, s'hi anava per l'istme de Suez (Egipte) que es creuava amb llanxes fluvials i cavalleries. A partir del 1851 es feia en ferrocarril. El canal de Suez es va construir posteriorment, del 1859 al 1869. La tramesa de correspondència i l'enviament de personal espanyol es feia mitjançant companyies franceses o britàniques. No va ser fins al 1880 que hi va haver una companyia espanyola que feia les comunicacions regulars entre la península i Filipines.

A mitjan de segle XIX una carta enviada de Londres a l'Índia, per exemple, anava en tren per França, creuava l'istme de Suez i embarcava en un vapor fins al seu destí. Això durava entre 30 i 45 dies. Si hagués anat a Manila segurament serien uns 60 o 70 dies. Durant tot el segle XIX, Filipines estava pràcticament incomunicada amb la península, era de difícil accés³⁹.

Demandar la plaça d'arquitecte a Manila deuria ser una decisió coratjosa. I fer el llarg viatge gairebé una aventura.

Joan Rom Vidiella, a Filipines, va viure una difícil situació personal⁴⁰. De fons hi havia el conflicte per les construccions que es feien, amb el pressupost del Govern, entre els

³⁷ Trobem la descripció detallada en el text “La comisión de arquitectura en la Real Academia de San Fernando: los expedientes de Ultramar y de otros territorios en la Real Academia de San Fernando (II)” de Silvia Arbaiza Blanco-Soler, del volum “Boletín. Real Academia de Bellas Artes de San Fernando”, primer y segundo semestres de 2011 (números 112-113), a la pàg. 16 i 17.

³⁸ He consultat el text “La modernización de las comunicaciones navales entre España y Filipinas en el siglo XIX”. Projecte “Filipinas y el Pacífico: de los viajes por mar a los viajes por la red” de José María Fernández Palacios (2016). Web:

<https://www.ucm.es/data/cont/docs/1035-2017-06-12-6.%20Comunicaciones%20navales%20siglo%20XIX.pdf>

³⁹ Text “Viajes y viajeros españoles por el Pacífico en el siglo XIX” de Luis Eugenio Togados Sánchez i Belén Pozuelo Mascaraque. Publicat a la “Revista española del pacífico” núm. 2 (1992).

⁴⁰ Per elaborar la seva estada a Filipines he fet servir el text “La comisión de arquitectura en la Real Academia de San Fernando: los expedientes de Ultramar y de otros territorios en la Real Academia de San Fernando (II)” de Silvia Arbaiza Blanco-Soler, en el volum “Boletín. Real Academia de Bellas Artes de San Fernando”, primer y segundo semestres de 2011 (números 112-113), de la pàg. 16 a la 18. I també el llibre “Historia general de Filipinas desde el descubrimiento de dichas islas hasta nuestros días” de José Montero y Vidal, pàg. 466, 467 i 468.

enginyers militars i els arquitectes civils⁴¹. Fins aleshores els primers eren els principals encarregats, ajudats pels mestres d'obres. Intentaré resumir la seva peripècia⁴².

El primer afer important fou la construcció de la presó de Bilibib, en el centre de Manila. El 1862 aquest projecte fou encarregat als enginyers militars, però el terratrèmol de 1863 va fer que es replantegés l'edificació. Això suposava un increment de cost. Aleshores es va nomenar el mont-rogenic Joan Rom Vidiella perquè fes un informe (1 de setembre de 1865). També va fer un nou projecte que fou aprovat el 27 d'octubre de 1865. Això

va molestar els enginyers. El 1866 faria el projecte de les noves Duanes de Filipines, però no tenia el control de la seva construcció. Al final de la construcció de la presó també se li demana que informi sobre la seva conclusió i valori l'increment de cost, cosa que diu que és acceptable. És aleshores, el 15 de setembre de 1868, quan el denuncien: "autorizo al Juzgado de Hacienda a proceder criminalmente contra el arquitecto D. Juan Rom..."⁴³. Fins i tot va estar un temps a la presó⁴⁴. A més, aconseguen que es suprimeixi la plaça dels "arquitectos para construcciones civiles", en el seu lloc hi hauria un enginyer o un inspector general d'obres, ajudat per un mestre d'obres i "un escribiente delineante" (12 de maig de 1868).

He trobat que el 16 de febrer de 1871 Joan Rom Vidiella demana "se resuelva definitivamente su situación...", i el 25 de febrer de 1876 reclama 29.326 escuts dels seus honoraris. Uns vint anys més tard, encara té algun conflicte. A la "Gaceta de Manila"⁴⁵, del 30 d'octubre de 1893, hi ha un plec de càrrecs contra ell per les obres del Real Hospicio de San José de l'illa de la Convalecencia (a les afores de Manila).

Joan Rom Vidiella fou un mont-rogenic que va a viure a l'altra punta del món. Dissortadament, no hem aconseguit més informació sobre aquest personatge. Segurament deuria tenir una vida interessant, com hem vist amb alguns entrebancs, però sens dubte fascinant.

⁴¹ Fins aleshores la construcció d'edificis públics, camins i ponts estava encarregada als enginyers militars. Els enginyers (industrials) civils existiran a partir d'un reial decret del 1850 que promourà la creació d'escoles d'enginyers. El concepte modern d'arquitecte es crearà en un altre decret del 1816, on sota la direcció de la Real Academia de San Fernando, s'establiran quatre tipus de professions: el professor d'arquitectura, l'arquitecte, el mestre d'obres (que seria l'actual aparellador o arquitecte tècnic) i el dit aleshores aparellador (seria l'actual encarregat d'obra). El procés d'industrialització del segle XIX portarà, partir de 1844, a una cada vegada major demanda tècnica i d'especialització.

⁴² A "Pares. Portal de Archivos Españoles" hi ha l' "Expediente personal del arquitecto de Hacienda en Filipinas Juan Rom", documentació procedent de l' "Archivo Histórico Nacional, Ultramar, 477, Exp. 18". Són: "Tres expedientes relativos al arquitecto Juan Rom": <http://pares.mcu.es/ParesBusquedas20/catalogo/show/4062063>

⁴³ Aquestes informacions són del llibre "Historia general de Filipinas desde el descubrimiento de dichas islas hasta nuestras días" de José Montero y Vidal, pàg. 466, 467 i 468.

⁴⁴ Vegeu a "Pares": "ULTRAMAR, 499, Exp. 5".

<http://pares.mcu.es/ParesBusquedas20/catalogo/description/2311368>

⁴⁵ Una mena de B.O.E. d'aleshores en aquella possessió espanyola.

Replicia se viva. Disponer se resolva definitivamente
 la liberación del preso, bien mandando la terminación
 del negocio con las reparaciones de Juan de justicia, bien
 ordenando que le levante la detención caso de ratar
 darse esta providencia. En justicia. Fe en el pueblo de V. A. en
 ya vida que el cielo muchas veces. Mandada veinti
 ta de Diciembre de mil ochocientos setenta

Juan Rom

Tornant a Ramon Rom Vidiella, dels Rom del cal Nacra, sabem que es va casar amb Maria Savall Barenys i van tenir 4 fills: Maria, Ramon, Gertrudis i Miquel Joaquim Rom Savall⁴⁶. Aquesta Maria Savall Barenys era germana de Jaume Savall Barenys, aquell que hem vist en el segon capítol que s'havia casat en segones núpcies amb Teresa Guasch Pallejà. La germana d'aquesta, Dolors Guasch Pallejà, era la propietària del Molí dels Riuetes de Rifà.

En la descendència de les dues primeres filles del matrimoni Ramon Rom Vidiella i Maria Savall Barenys, Maria i Gertrudis, en ser dones, es perdrà el cognom Rom. Maria Rom Savall (1854-1950) es va casar amb Joan Medico Rom⁴⁷. I Gertrudis Rom Savall (1866-1949) amb J. M. Aragonès Miralles⁴⁸.

⁴⁶ En endavant aquestes informacions procedeixen de l'arbre genealògic dels Rom de cal Nacra, de Ferran Rom Clariana.

⁴⁷ Maria Rom Savall i Joan Medico Rom van tenir: Maria (1886-1950), Mercedes (1893-1980), Eusebi, Esteve i Joan Medico Rom (aquests tenien els mateixos cognoms que el pare i el darrer, a més, també el mateix nom de pila!).

Maria Medico Rom es va casar amb Salvador Baiges Crusat i van tenir: Maria (1910-1984), Salvador (?-1989) i Josep Baiges Medico. La primera, Maria Baiges Medico es va casar amb Joan Torredadell Serra (1901-1981) i van tenir Santiago Torredadell Baiges (1933-2017), que fou alcalde de Mont-roig del 1999 al 2001.

Mercedes Medico Rom es va casar amb Josep Gairal Font, de cal Pansit, i van tenir: Josep i Antoni Gairal Medico.

Eusebi Medico Rom es va casar amb Mercè Olivé Munté i van tenir la Maria Medico Olivé.

Esteve Medico Rom es va casar amb Magina Munté i van tenir: Esteve, Concepció i Josefa Medico Munté.

Joan Medico Rom (1891-1965) es va casar amb Fímbria Pagès Grau i van tenir: Joana dita "Juanita Fímbria", Josep dit "Fímbrio", Úrsula, Carme dita "Carme del Casino" o "Carme Fímbria", Mercedes i Maria Medico Pagès, dita "La Maria Fímbria".

⁴⁸ Gertrudis Rom Savall i Josep Maria Aragonès Miralles van tenir: Gertrudis Aragonès Rom, dita "Gertrudis Nen" (1896-1975), i Pilar Aragonès Rom dita "Pilar Nen" (1900-1971).

Haviem vist anteriorment que, Miquel Joaquim Rom Savall, Ramon Rom Savall i Ramon Rom Vidiella (el pare d'aquests) vivien al carrer de la "Coma núm. 8" en el cens electoral de 1894. Tenien respectivament 25, 31 i 68 anys, per la qual cosa deuriem néixer el 1868, 1863 i 1826.

Miquel Joaquim Rom Savall, avi del Benet Rom Aguiló, dit "Quim" (1868-1949), consta en el cens electoral de 1911 que té 43 anys, és propietari i vivia al carrer "Nueva" núm. 59. Es va casar en primeres núpcies amb Joana "Juanita" Josa Tàpies⁴⁹ i en segones núpcies amb Antònia Rom Miralles (1878-1944). Del primer matrimoni va néixer: Joaquim (1900?-1959) i Benito Rom Josa (1903-1982) de cal Benito Nacra (1932). Del segon: Anton dit "Antonio" (1911-1940) i Josefa "Pepeta" Rom Rom (1913-1990).

Joaquim Rom Josa en el cens electoral de 1930 consta que té 29 anys, és pagès i vivia al carrer "Nueva" núm. 28. Ferran Jové Hortonedada⁵⁰ l'esmenta en els diversos oficis que hi

havia a Mont-roig el 1932 entre els "Comissionistes i Corredors de fruits del país". El Ferran Rom Clariana matisa: "*Crec que de qui parla en Ferran Jové és del seu pare Miquel Joaquim Rom Savall. El negoci era del pare*".

Benito Rom Josa, en el cens electoral de 1930 consta que té 27 anys, és del comerç i vivia al carrer "Nueva" núm. 28. Ferran Rom Clariana: "*Fins a l'any 1935 o 1936, va portar el negoci amb el seu pare, però després es va independitzar creant el seu propi negoci de comerç i fent la competència al seu pare*".

Anton Rom Rom, en el cens electoral de 1934, consta que té 22 anys, és del comerç i vivia al carrer "Nueva" núm. 28. També hi vivia la seva mare Antònia Rom Miralles, que en el cens electoral de 1934 consta que té 54 anys.

Carrer Nou. L'Anton Rom Rom és el primer per la dreta

Gertrudis Aragonès Rom es va casar amb Gaspar Corts i van tenir: Josep i Joaquim Corts Aragonès (1931-2018).

Pilar Aragonès Rom es va casar amb Pere Solé Aragonès (1901-1974) i van tenir: Pere, Josep, Fernando (mossèn), Romà (1928-2012) i Lurdes Solé Aragonès (1932-2018).

⁴⁹ Anteriorment, en el capítol 2, havíem vist que el seu germà Amadeu Josa Tàpies era l'avi de la meua informadora Pepita Josa Gil i el gendre de Jaume Savall Barenys, casat en segones núpcies amb Teresa Guasch Pallejà (la germana de la qual, Dolors Guasch Pallejà, era la propietària del Molí dels Riuetes a Rifà).

⁵⁰ "Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp" de Ferran Jové Hortonedada (Ajuntament de Mont-roig del Camp, 1999), pàg. 85.

Tan sols es van casar el Benito Rom Josa i la Josefa “Pepeta” Rom Rom. Aquesta, consta en el cens electoral de 1951, que té 36 anys i vivia al carrer “Calvo Sotelo”⁵¹ núm. 28. Es va casar amb Josep Alabart Sancho (de cal Sancho)⁵² i van tenir Josep Maria Alabart Rom (1952). Aquest, es va casar amb Carmen Rico Gámez (1955) i van tenir: Adrià (1988) i Laia Alabart Rico (1991). M’explicava la Rosita Alabart Alsina que a l’acabar la Guerra Civil va anar a la presó Model de Barcelona a visitar el seu oncle Josep Alabart Sancho i que, anteriorment, durant la Guerra Civil hi va anar pel seu pare Joan Alabart Sancho. El pare d’aquests, Alexandre Alabart Rius, era un dels “homes més representatius de les dues branques del carlisme a Mont-roig”⁵³, però no així un dels seus fills, Josep Alabart Sancho.

Carren Nou núm. 28

Josep Maria Alabart Rom, fill de Josep Alabart Sancho, m’ha passat una informació resumida de la vida social i política del seu pare: “*Era pastisser. Fou un sindicalista d’un cert nom de la CNT. Tenia un salconduit firmat per en Juan Negrin (president del govern de la República del març de 1937 fins la fi de la Guerra Civil) per anar a inspeccionar tropes al front. Es va haver d’exiliar després de la Guerra Civil. Va estar empresonat als camps de Argelers i Sant Ciprien. Posteriorment a Marsella el van agafar els Alemanys i va tenir que treballar per la organització Todt*⁵⁴. *Va aconseguir fugir. Al tornar a Catalunya, va ser empresonat a la modelo amb nom fals. Va patir tortures. Finalment va agafar el traspàs d’una pastisseria del carrer de la Cera*⁵⁵ *de Barcelona*”. Acaba dient: “*Varen ser vides complicades*”.

Al Benito Rom Josa el trobem citat a la junta organitzadora d’una nova societat política al Mont-roig de 1934: la històrica societat liberal republicana “El Porvenir Democràtic” (el “Casino de Baix”). Amb l’arribada de la República, el 1931, va evolucionar cap a

⁵¹ Carrer Nou.

⁵² Aquest era fill d’Alexandre Alabart Rius i Rosa Sancho Vandellós. Tenia tres germans: Joan Alabart Sancho, pare de la Rosita Alabart Alsina, Alexandre Alabart Sancho i Rosita Alabart Sancho; dits de “cal Sancho”. Alexandre Alabart Sancho fou mestre, entre d’altres, a Sallent (Bages). Consta com a mestre de la tècnica Freinet en el llibre “Freinet en España (1926-1939). Escuela popular, historia y pedagogía” de J. L. Hernández Huerta (Castilla ediciones, 2012). És curiós com tenim un altre mestre mont-roigenc “Freinet”, com sabem que ho era Antoni Benaiges Nogués. Vegeu el text “Antoni Benaiges Nogués: un mestre mont-roigenc assassinat el 1936” del llibre “Mont-roig: esberles d’un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), de la pàg. 317 a la 364.

⁵³ “Guspines (de la història de Mont-roig)” (Edicions Marré / Associació de Veïns Muntanya Roja, 2010) de Francesc Rom Serra i Martí Rom, pàg. 70.

⁵⁴ L’Organització Todt es va crear durant el període nazi d’Alemanya i depenent de l’exèrcit per realitzar els grans projectes de construccions militars, tant a Alemanya com a les zones ocupades. Utilitzaven com a mà d’obra, principalment, presoners de guerra i jueus.

⁵⁵ Pastisseria Canigó, carrer de la Cera núm. 28.

es va jubilar se'n va fer càrrec el seu fill Ferran Rom Clariana (el meu principal informador d'aquesta branca). Ara du el nom de "Llibreria Rom".

La Maria Cristina Rom Clariana es va casar, el 1986, amb Jordi Aragonès Canaldas (1962) i van tenir: Clara Aragonès Rom (1990) i Marçal Aragonès Rom (1993).

El Ferran Rom Clariana es va casar, el 1992, amb Montserrat Aguiló Jordi (1965) i van tenir: Ferran Rom Aguiló (1994) i Georgina Rom Aguiló (1994).

El Carles Rom Clariana es va casar, el 1993, amb M. Cinta Salvador Escudé (1965) i van tenir la Mireia Rom Salvador (1994). Aquesta és periodista del Telenotícies de TV3.

Si no teníem prou repeticions de cognoms (els "Rom Vidiella") ara trobem una altra reincidència en Benet Rom Aguiló i els seus nets Ferran Rom Aguiló i la seva neta Georgina Rom Aguiló (també repetits).

Com dèiem anteriorment, aquesta branca dels Rom de cal Nacra és l'única que continua vivint a Mont-roig.

Possibles ascendents de la branca dels Rom de cal Nacra:

Bartomeu Rom Ramis, moliner

Llorenç Rom Toda

Mateu Rom Pomés

Joan Rom Anglada

BRANCA DELS ROM DE CAL NACRA

Ramon Rom Vidiella ----- Maria Savall Barenys

Fills: Maria, Ramon, Gertrudis i Miquel Joaquim Rom Savall

Miquel Joaquim Rom Savall ----- Joana Josa Tàpies

Fills: Joaquim i Benito Rom Josa

També...

Miquel Joaquim Rom Savall ----- Antònia Rom Miralles

Fills: Anton i Pepeta Rom Rom

Benito Rom Josa ----- Carme Aguiló Adell

Fill: Benet Rom Aguiló

Benet Rom Aguiló ----- Carmina Clariana Capafons

Fills: Maria Cristina, Ferran i Carles Rom Clariana

(De la Maria Cristina Rom Clariana)

Maria Cristina Rom Clariana ----- Jordi Aragonès Canaldas

Fills: Clara i Marçal Aragonès Rom

(Del Ferran Rom Clariana)

Ferran Rom Clariana ----- Montserrat Aguiló Jordi

Fills: Ferran i Georgina Rom Aguiló

(Del Carles Rom Clariana)

Carles Rom Clariana ----- M. Cinta Salvador Escudé

Filla: Mireia Rom Salvador